

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/ Issue 24 (Mart/ March 2026), s. 230-251
Geliş Tarihi-Received: 11.02.2026
Kabul Tarihi-Accepted: 30.03.2026
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.5281/zenodo.19248914

Âşıklık Geleneğinin Aile ve Kimlik İnşasındaki Yeri / Sivas Âşıkları Bağlamında Bir Değerlendirme

*The Place of the Ashiklik Tradition in Family and Identity Formation / An
Evaluation in the Context of Sivas Ashiks*

Orhan Fatih KUŞDEMİR*
Ceren ÇOBAN**

Öz

Âşıklık geleneği, Türk halk kültürünün sözlü ifade biçimleri içerisinde güçlü bir kimlik taşıyıcı alan olarak görülmektedir. Bu gelenekte bireysel yaratıcılığın yanı sıra toplumsal değerler, inanç kalıpları ve kültürel hafıza aktarımı belirleyici rol oynamaktadır. Aile ise bu aktarımın yapı taşı konumunda olup âşığın kişisel gelişim sürecinde kimliğinin oluşumuna doğrudan öncülük etmektedir. Âşığın sanat anlayışı, dünya tasavvuru ve değer yargıları, toplumun çekirdek birimi olan aile içerisinde edinilen kültürel mirasla şekillenmektedir. Aile, bireyin sosyalleşme alanı olmasının yanında dil, inanç, gelenek ve ahlaki tutumların kazandırıldığı temel kurum olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle âşıklık geleneğinde aile, yalnızca biyolojik bir bağ olmaktan çıkmakta; kültürel kimliğin inşa edildiği ve sürdürüldüğü bir eğitim alanı hâline gelmektedir. Âşıkların şiirlerinde anne, baba, eş ve çocuk figürleri toplumsal bütünlüğün kurucu unsurları olarak görünmektedir. Annenin merhameti ve kutsallığı, babanın otoritesi, eşin güzellik ve sadakati ile çocukların yetiştirilmesine ilişkin umut ve nasihatler, âşığın kimliğinde hem bireysel hem de toplumsal bir bütünlüğü temsil etmektedir. Bu figürler aracılığıyla aile, geleneğin devamını sağlayan bir bağ ve kültürel köprü işlevi üstlenmektedir. Dolayısıyla âşıklık geleneğinde aile olgusu, geleneği ve kimlik aktarımını canlı tutan bir yapı olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda aile figürünün şiirlerdeki yansımaları incelendiğinde, halk kültürünün temel değerleriyle bireysel kimliğin nasıl iç içe geçtiği daha görünür hâle gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık geleneği, aile, kimlik inşası, kültürel aktarım, şiir analizi.

Abstract

The ashiklik tradition is one of the most significant oral expressive forms of Turkish folk culture and functions as a strong carrier of identity. In the ashiklik tradition, social values, belief patterns, and the transmission of cultural memory play a decisive role alongside individual creativity. The family is the cornerstone of this transmission and guides the formation of the ashik's identity. The ashik's artistic outlook, worldview, and value judgements are shaped by cultural heritage acquired within the family. The family is the primary institution in which language, beliefs, traditions, and moral attitudes are instilled, and it also constitutes a key space of socialisation. Accordingly, within the ashiklik tradition, the family is not merely a biological bond; it becomes an educational sphere where cultural

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: orhanfatih71@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9119-0916.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: Crcbnnn@gmail.com, ORCID:0009-0001-7486-1458.

identity is constructed and sustained. In ashik poetry, the figures of the mother, father, spouse, and child appear as constitutive elements of social unity. The mother's compassion and sanctity, the father's authority, the spouse's beauty and fidelity, and the hopes and counsel concerning childrearing represent both individual and collective coherence in the ashik's identity. Through these figures, the family functions as a bond ensuring continuity and as a cultural bridge across generations. Therefore, the concept of family in the ashiklik tradition should be approached as a structure that keeps tradition and identity transmission alive; its poetic representations clarify how folk cultural values intertwine with individual identity.

Keywords: Ashiklik tradition, family, identity construction, cultural transmission, poetry analysis.

Giriş

Kültür, bir toplumun tarihsel süreç içinde geliştirip kuşaklar boyunca aktardığı maddi ve manevi birikimin bütünüdür. Toplumların dünya görüşünü, yaşam biçimini belirleyen başlıca unsur olarak kültür; tarihsel tecrübelerin, ortak değerlerin ve kolektif hafızanın bir araya geldiği geniş bir anlam alanına sahiptir. Bu çerçevede kültür, hem bireyin toplumsal çevresiyle kurduğu ilişkileri düzenleyen bir olgu, hem de kuşaklar arası devamlılığı sağlayan temel bir sosyal yapı olarak işlev görmektedir. Geertz'in vurguladığı üzere fikirlerimiz, değerlerimiz, eylemlerimiz, hatta duygularımız, tıpkı sinir sistemimizin kendisi gibi, kültürel ürünler olarak anlaşılmalıdır (2010, s. 70). Bu yaklaşım, kültürün yalnız toplumsal örgütlenme olmadığını, bireyin iç dünyasını da biçimlendiren bir yapı olduğunu göstermektedir. Nitekim Güneş'in aktardığına göre Tylor kültürü, araçları, kurumları, inançları, gelenekleri ve doğal olarak dili kapsayan karmaşık bir bütün olarak tanımlamaktadır (2021, s. 580). Malinowski ise genel bir tanım ile kültürü, ihtiyaçların giderilmesi ve somut problemlerin çözümünde yardımcı araç olarak görmektedir (1992, s. 22). Böylece kültürel sürekliliğin, aile, eğitim ve sözlü gelenek gibi aktarım kanalları aracılığıyla korunduğu; toplumsal hafıza ile kimlik inşasının da bu kanallar üzerinden anlam kazandığı anlaşılmaktadır.

Kültür bireyi şekillendiriyorsa, bu şekillenmenin ilk kaynağı aile kurumudur. Türk kültürüne baktığımızda aile, yalnızca biyolojik bir birlik olmaktan ziyade; dilin, inancın, değerlerin, davranış kalıplarının öğrenildiği ve bireyin bu unsurlara ilk temas ettiği toplumsal mekân olarak görülmektedir. Bu yönüyle aile, bireyin gelişim sürecinde kimliği şekillendiren ilk eğitim alanı olarak işlev görmektedir. İnsan gelişimini psikososyal evreler çerçevesinde ele alan Erikson'a göre bireyin temel kişilik özellikleri sadece yaşamın ilk yıllarına bağlı değildir. Bireysel gelişim bütün yaşam boyunca devam eder. Bireyin gelişiminde hem sosyal çevrenin hem de biyolojik temelli doğuştan getirilen bazı özelliklerin rolü vardır (Gürses & Kılavuz, 2011, s. 155). Benzer biçimde Ülken de bireyin içinde bulunduğu toplumsal çevreyle birlikte şekillendiğini vurgulayarak sanatın, düşüncenin ve ahlaki değerlerin kaynağını toplumun kültürel birikiminde bulunduğunu ifade etmektedir (1948, s. 80). Bu görüşler birlikte değerlendirildiğinde, aile kurumunun bireyin kimlik inşasında koruyucu bir yapı olmakla birlikte, yön verici ve eğitici bir işlev üstlendiği açıkça görülmektedir.

Türk halk kültüründe aile, kültürel sürekliliğin sağlandığı temel kurumların başında gelmektedir. Türk halkının hayatı algılama biçimi, inanç düzeni, değerler sistemi ve geleneksel davranış kalıpları büyük ölçüde aile içinde öğrenilmiş ve kuşaklar boyunca yine bu kurum aracılığıyla aktarılmıştır. Bu aktarım yalnız soy bağına dayalı bir devamlılık değildir. Kültürel hafızanın, dilin ve aileden gelen değerlerin yeniden üretilmesini de sağlamaktadır. Geleneksel Türk aile yapısı dayanışma, paylaşım ve ortak üretim esasına dayalı bir yapı göstermektedir. Bu nedenle ailede edinilen kültürel birikim bireyin toplumsal hayata katılımında belirleyici bir rehber niteliği taşımaktadır. Bu

konuya ilişkin Kafesoğlu, her toplumun kendi aile düzeni üzerine kurulduğunu ve Türk milletinin dili, töresi, dini, hukuku ve tarihsel tecrübeleriyle kendine özgü bir millî kültür oluşturduğunu belirtmektedir (1998, s. 16). Bu yönüyle Türk ailesi hem toplumsal düzenin kurulmasında hem de kültürel sürekliliğin korunmasında önemli bir konuma sahiptir.

Aile içinde gerçekleşen kültürel aktarım bireyin kimlik oluşumunun da temelini oluşturmaktadır. Ninniler, masallar, atasözleri, dualar ve gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla aktarılan bu kültürel birikim bireyin dünyayı algılama biçimini ve değer sistemini şekillendirmektedir. Birey, aile içinde başlayan sosyalleşme süreciyle toplumun normlarını öğrenmekte ve davranışlarını bu normlara göre düzenlemektedir (Korkmaz, 2022, s. 60). Kültürü, her kuşak önceki kuşağın bıraktığı yerden devralır. İnsan kendine özgü olan bilgi, deneyim ve dili ile yani konuşma ve yazma becerisiyle kültür birikimini yeni nesle aktarır. Böylece kültür aktarımının en önemli araçları, bilgi, deneyim ve dil olmaktadır (Tezcan, 1997, s. 52). Kültürün kuşaklar arasında aktarımında ailenin üstlendiği bu önemli rol, kimliğin toplumsal ve kültürel yapılarla ilişkisini ele alan kuramsal çalışmalarda da karşılığını bulmaktadır.

Kültürel üretim süreçleri, toplum içinde çeşitli ifade yolları ve pratikler aracılığıyla görünür hâle gelmektedir. Bu bağlamda kültürün insanlar arasında onu bir etkileşime dönüştüren çeşitli çıktıları bulunduğunu ve bunlardan birinin de âşıklık geleneği olduğu belirtilmektedir (Masattaş, 2023, s. 551). Âşıklık geleneği ile kimlik ilişkisini ele alan çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, aile kurumunun birey üzerindeki etkilerini doğrudan âşıklık geleneği bağlamında inceleyen araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu noktada aile, kültür, âşıklık arasındaki ilişkinin kuramsal zeminde daha açık biçimde ortaya konulması gerekmektedir. Halkbilimi çalışmalarında aile, kültürel aktarımın gerçekleştiği ilk çevre olarak değerlendirilirken, sosyal kimlik odaklı yaklaşımlarda ise bireyin benlik gelişiminin temel aşamalarından biri olarak ele alınmaktadır. Kültür, bireyin dünyayı algılama biçimini şekillendirirken, aile bu kültürel çerçevenin ilk öğrenildiği sosyal alanı oluşturmaktadır. Âşıklık geleneğinin beslendiği sözlü kültür ortamı da tam olarak bu noktada aileyle kesişmektedir. Ninniler, masallar, atasözleri, dini ve ahlaki öğretiler bireyin hem dil gelişimini hem de bireyin dünya görüşünü oluşturmaktadır. Âşığın şiir söyleme kabiliyeti kişisel bir yetenek olmanın ötesinde, aile içinde kazanılan kültürel birikimin, toplumsal hafıza ile birleşerek sanat formuna dönüşmüş halini almaktadır.

Âşıklık geleneği bakımından değerlendirildiğinde, ailenin eğitici ve yönlendirici işlevi büyük önem kazanmaktadır. Âşık, içinde bulunduğu toplumun bir sözcüsü olarak yetişirken, aile içinde başlayan sözlü miras aktarımı, âşığın bireysel kimliğinden toplumsal belleğe uzanan bir süreklilik kurmaktadır. Tezcan'ın belirttiği üzere ailede toplumsallaşma; çocuğa öğretimde bulunma, rehberlik etme, onun davranışlarına karşılık verme ve kendi eylemlerine çocuğu katma yollarıyla gerçekleşmektedir (1985, s. 160). Bu bağlamda âşıklık geleneği içinde bir yetiştirme tarzı olarak karşımıza çıkan usta-çırak ilişkisi, babadan oğula aktarılan kültürel bir eğitim modelidir. Özellikle baba figürü, bu yapıda yalnızca saz ve söz öğreticisi değil; sorumluluk duygusunu, sözün toplum üzerindeki değerini ve geleneğin ölçülerini aktaran bir rehberdir. Bu nedenle usta-çırak ilişkisi, aile bağını aşarak geleneksel terbiyenin beslendiği bir kültürel eğitim alanına dönüşmektedir.

Anne figürü ise, bireyin iç dünyasının gelişmesine, kendisiyle ve çevresiyle ilk temaslarının şekillenmesine öncülük eden bir figür olarak görülmektedir. Anne, bireyin duygusal dünyasının merkezinde yer alan sevgi, güven ve aidiyet duygularının oluşumunda belirleyici rol üstlenmektedir. Âşıklık geleneğinin tarihsel kökenlerine bakıldığında, doğayla iç içe olan Türk toplumunun kültürel yapısında ozanlık geleneğinin

belirgin bir biçimde yer aldığı görülmektedir. Anne kavramı, aile figürü olmaktan çok doğa betimlemeleri ile ele alınarak, yaşamın kaynağı, bereketi ve sürekliliğini simgeleyen sembolik bir unsur olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu semboller âşıkların şiirlerinde sıkça rastlanan motiflerdir.

Bu noktada aile kavramının Türk halk kültürü içindeki tarihsel ve sosyokültürel temellerini ortaya koymak, âşıklık geleneğinde kimliğin nasıl kurulduğunu açıklamak bakımından önem teşkil etmektedir. Zira âşık şiiri, yalnız bireysel bir duygu alanını değil; gündelik hayat pratiklerinin, toplumsal ilişkiler ve değerler dünyasının, aidiyet ve hafıza ekseninin sözlü bir temsil alanı olarak işlenmektedir. Sivas sahasında bu temsil alanı daha da belirginleşmekte; yer adları, yerel söyleyişler ve memleket vurgusu etrafında örülen şiir dili, kimlik bilincini pekiştirmektedir. Bu çerçevede aile, kimliğin kazanılmasında ilk adımı oluşturan sosyal alanlardan biri olarak sadece bir yakınlık bağı değil, aynı zamanda kültürel belleğin taşındığı bir aktarım mekanizması hâline gelmektedir. Anne, baba, eş ve çocuk figürleri; merhamet, otorite, sadakat, nasihat, emek ve gurbet gibi değer kümeleriyle birlikte anılarak bireyin benlik algısını toplumsal normlarla birleştiren bir bağ kurmaktadır. Böylece aile, Sivas âşıklık geleneğinde hem bireysel kimliğin omurgasını (aidiyet, güven, sorumluluk) kurmakta hem de kolektif kimliğin sürekliliğini sağlayan bir kültürel köprü işlevi görmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı, âşıklık geleneğinde aile figürünün bireyin kimlik inşasındaki işlevini ortaya koymaktır. Türk halk edebiyatının önemli sözlü geleneklerinden biri olan âşıklık geleneği, bireysel yaratıcılığın yanı sıra toplumun ortak değerlerini, inanç sistemlerini ve kültürel hafızasını kuşaktan kuşağa taşıyan bir miras olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede çalışma, âşıkların şiirlerinde yer alan anne, baba, eş ve çocuk figürleri üzerinden ailenin, yalnızca toplumun çekirdek yapısını oluşturan bir kurum olmadığını, kültürel kimliğin oluştuğu ve sürdürüldüğü bir eğitim ocağı niteliği taşıdığını göstermeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın bir diğer amacı, aile kavramının halk şiirinde üstlendiği sembolik ve işlevsel rolleri çözümleyerek, bireysel kimliğin toplumsal belleğe dönüşüm sürecini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, aile üyelerinin şiirlerdeki yansımaları, halk kültürünün değer sistemini, ahlaki ilkelerini ve bireyin çevreyle kurduğu bağın dünya görüşünü oluşturması açısından önem arz etmektedir. Çalışma, âşıklık geleneğinde bireyin kimlik bilincinin aile aracılığıyla nasıl şekillendiğini ve bu sürecin Türk toplum yapısındaki sürekliliği ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu yönüyle araştırma hem edebî hem kültürel bir perspektif sunarak, aile figürlerinin halk şiirindeki konumunu kimlik, aidiyet ve kültürel aktarım bağlamlarında incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Sivas Belediyesi tarafından yayımlanan üç ciltlik “Sivaslı Âşıklar: Hayatları ve Şiirlerinden Seçmeler” serisinde yer alan toplam 58 âşığa ait 4891 şiirin incelenmesiyle birlikte uygun görülen dörtlük verileri ile sınırlandırılmıştır. İnceleme, Sivas yöresi ile sınırlı tutulmuş olup, değerlendirmeler söz konusu seçki içinde aile figürlerinin temsiline odaklanmıştır. Böylece Sivas’a özgü aile temsilleri, yerel bağlam dikkate alınarak bütüncül bir çerçevede incelenmiştir.

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda ve tematik çözümleme yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. İncelemede, Sivas yöresi âşıklarının şiirlerinde yer alan anne, baba, eş ve çocuk figürleri, kimlik inşası bağlamında ele alınmıştır. Aile

kavramının kültürel, sosyal ve sembolik boyutları şiir söylemi içindeki temsilleri üzerinden yorumlanmış; seçilen dörtlükler, aile figürlerinin şiirde hangi değer alanlarıyla birlikte kurulduğunu ve kimlik bilincinin hangi temalar üzerinden görünür hâle geldiğini ortaya koyacak biçimde değerlendirilmiştir.

Eski Türk Toplumunda Aile, Kutsiyet ve Ocak Anlayışı

Tarihî veriler, eski Türk toplumunda ailenin kozmik düzen anlayışıyla ilişkilendirilen kutsal bir yapı olarak görüldüğünü göstermektedir. Aileye atfedilen bu kutsallık hem İslamiyet öncesi inanç sistemlerinde hem de sonrasında kültürel sürekliliğini korumuştur. Mandaloğlu'na göre, toplum hayatında tartışılmaz bir öneme sahip olan aile kurumu aynı zamanda devletin bekasının sağlanması açısından da kıymetlidir (2022, s. 483). Aile kavramının bu güçlü konumu, eski Türklerin kozmik düzeni algılama biçimleriyle de yakından ilişkilidir. Bu anlayışın izleri, Göktürk Yazıtlarında da açıkça görülmektedir: “Üst mavi gök, altta yağız yer kıldında, ikisi arasında insanoğlu kılınmış, insanoğlunun üzerine atam Bumin Kağan oturmuş. Türk budunu (halk) yok olmasın diye, halk olsun diye babam İlteriş Kağan annem İlbilge Hatun’u göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır.” Bu ifadeler ailenin bir evrim ürünü olmadığını, ana-baba ve çocuklardan ibaret bir çekirdek aile tipini temsil ettiğini belirtmektedir. Böylece çekirdek ailenin evrenselliği gerçeği, Türklerde kanıtlanmış olmaktadır (Türkdoğan 1992, Haykır ve Haykır 2017’den).

Bu ilahi düzen anlayışı, daha sonraki yüzyıllarda da kültürel sembollerle varlığını sürdürmüş özellikle “ocak” kavramı üzerinden anlam kazanmıştır. Ocak yalnızca ateşin yandığı bir mekân değil; soyun, sülalenin ve kültürel devamlılığın simgesi olarak düşünülmüştür. Ocağın sönmemesi hem soyun hem de kültürün devamı anlamına gelmektedir. Türk toplumunda ailenin en kutsal temel değerlerden olması, ocak kültürünün mahiyetini önemli kılmaktadır. Ocak hem eve hem de aileye işaret eder. Ocak, sözcüğü eski metinlerde ve daha sonraları “soy ve sülale” anlamında kullanılmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (İnan, 1976, s. 638).

Eski Türk toplumunda aile aynı zamanda ata kültü ile doğrudan bağlantılıdır. Atalara saygı hem toplumsal bir zorunluluk hem de aileyi kutsal bir bütün hâline getiren ruhani bir bağdır. Çünkü en sade haliyle bir insanın ölümü toplumu meydana getiren en küçük topluluk kabul edilen aileden bir bireyin kaybolması, eksilmesidir (Gezer, 2023, s. 83). Bu anlayış, aileyi hem fiziksel hem de metafizik bir varlık hâline getirirken, soy bağının korunmasına verilen önemi de açıklamaktadır. Türk aile yapısı, tarih boyunca çeşitli toplumsal, dinî ve coğrafi değişimlere rağmen temel niteliklerini büyük ölçüde korumayı başarmıştır. Göçebe yaşamdan yerleşik hayata, eski inanç sistemlerinden İslamiyet’e geçişe kadar geniş bir tarihsel süreçte aile, temel değerlerini ve işlevlerini muhafaza etmiş, kültürel ve ahlaki süreklilik aile üzerinden sağlanmıştır.

Aslan’ın da vurguladığı gibi Türk aile yapısı, tarihsel süreç içinde çeşitli dinî, coğrafi ve toplumsal değişimlere uğramasına rağmen öz karakterini muhafaza etmiş; kültürel ve ahlaki değerlerin devamlılığı bu yapı içinde korunmuştur (2019, s. 458). Bu durum, Türk ailesinin dış etkiler karşısında bütünüyle çözülmeyen, aksine temel kabullerini koruyarak süreklilik gösterebilen bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle eski Türklerde aile; soyun sürdürülmesi, kültürel hafızanın aktarılması, ahlaki değerlerin yaşatılması ve toplumsal düzenin korunması bakımından merkezi bir işleve sahiptir. Ata kültü, ocak anlayışı ve ailenin kutsiyetine ilişkin unsurlar da bu bütüncül yapının birbirini tamamlayan temel öğeleri olarak değerlendirilmelidir. Söz konusu tarihsel devamlılık, Anadolu’daki aile anlayışını biçimlendirdiği gibi sözlü kültür pratiklerinin kuşaklar boyunca aktarılmasında da belirleyici olmuş ve âşıklık geleneğinin gelişeceği kültürel zeminin oluşmasına katkı sağlamıştır.

Anadolu aile yapısının sürekliliği, âşıklık geleneğinin öğrenim ve aktarım süreciyle de paralellik göstermektedir. Âşıklık geleneği; aile, toplum ve millet üçgeninde oluşan kültürel kimliğin sözlü ifadesi olarak değerlendirilebilir. Anadolu ailesi halk edebiyatının da beslendiği güçlü kaynaklardan biridir. Kâğıtçıbaşı'nın belirttiği gibi, "aile ilişkilerinin incelenmesinde geleneksel kırsal yapı temel olarak ele alınmalıdır, çünkü aile kültürü bu geleneksel yapıdan kaynaklanır ve değişme o noktadan başlar" (1991, s. 49). Bu tespit, âşıklık geleneğinin beslendiği kültürel damarın da aile içi sözlü pratiklerden başladığını göstermektedir. Edebiyat ancak bütünü ile ele alınınca kültüre denk düşer (Kaplan, 2019, s. 11). Bu noktada âşıklık geleneğinin aile temelli yapısı, Türk sözlü kültürünün erken dönem örneklerinden itibaren izlenebilmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde sözün, soy ve ocak ile aktarılması geleneğin aile temelli bir kültürel zemin üzerine yerleştiğini ortaya koymaktadır. Bu aktarım modeli, tarihsel süreçte sadece anlatı düzeyinde kalmamış, somut biçimde âşık aileleri ve âşık kolları aracılığıyla da devam etmiştir.

Âşık Şiirinde Aile Kavramı

Âşıklık geleneği, Türk halk edebiyatının köklü ve en işlevsel sözlü anlatım alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu gelenek, yalnızca bireysel duygu ve düşüncelerin ifade edildiği bir söyleyiş biçimi değil; aynı zamanda toplumun hayat anlayışını, inanç dünyasını ve dünya görüşünü yansıtan kültürel birikimin taşıyıcısıdır. Nitekim Türk toplumunun kültürel genetiğine ait kodları belleğinde taşıyan gelenek mensupları, hemen hemen her konuda manzum ve mensur eserler meydana getirmiş; âşıklar bir yandan sanatlarını icra ederken diğer yandan kültürün koruyucusu ve taşıyıcısı olmaya devam etmişlerdir (Avşar, 2024, s. 244). Tarihsel süreç içerisinde âşıklar, içine doğdukları toplumların başından geçen sosyal, siyasi, ekonomik ve dinî gelişmelere karşı kayıtsız kalmamış; bu değişimleri içselleştirerek kendilerine özgü ifade kalıplarıyla şiirlerine yansıtmışlardır (Balci, 2023, s. 639). Günay'ın belirttiği üzere, geniş kitlelere ulaştırılan bu kültür birikimi ve zengin söz varlığı, bugün estetik bakımdan dikkatle değerlendirilen âşık edebiyatının oluşumunda belirleyici olmuştur (1993, s. 22). İslamiyet'in kabulünden sonra yeni unsurlar kazanarak gelişen bu gelenek, zamanla yalnız içerik bakımından değil, adlandırılışı bakımından da dönüşüm geçirmiştir. Özdemir'in işaret ettiği gibi "ozanlık geleneği", 16. yüzyıldan itibaren giderek "âşıklık geleneği" adıyla anılmaya başlamıştır (2011, s. 131). Ozanlardan âşıklara bu çizgide, bireyin sanat anlayışıyla toplumun ortak kültürü iç içe geçmiştir. Âşık edebiyatı, bağımsız bir sosyokültürel kurum kimliğiyle ortaya çıktığı 16. yüzyıldan günümüze kadar, Türk kültür yaşamı içinde yer alan bütün öğeleri içine alır. Âşık edebiyatı, Türk kültürünün bütün katmanlarınca özümsemiş ve çağlar boyu toplumun ortak kültür kodlarını oluşturan önemli bir kurum olmuştur. Türk sosyokültürel yapısı içinde oluşan serbest ve zorunlu kültür değişimleri toplumsal dokuyu şekillendirmiş, yapısal ve işlevsel yönden âşıklık geleneğine önemli kaynak olmuştur (Çobanoğlu, 1999, s. 54). Bu toplumsal süreklilik içinde aile kurumu, âşıklık geleneğinin beslendiği ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı ilk kültürel ortam olarak dikkat çekmektedir.

Aile olgusu, halk şiirinde insan ilişkileri ve toplumsal değerlerin merkezinde yer almaktadır. Halk şairleri, bu temayı bireysel duygularla harmanlayarak halkın duygu ve düşünüş biçimini de dile getirmektedir. Halk şairleri, halkın duygularına, düşüncelerine, isteklerine, bunalımlarına hülâsa bütün ferdî ve içtimâî meselelerine tercüman olan kişilerdir. Sözleri, anlamlı, özlü ve etkileyici olup aynı zamanda gerçeği ve doğruyu yansıtır (Kaya, 2015, s. 6). Bu doğruluğun temelinde var olan aile kavramı, âşığın şiirinde yalnızca bir yaşam çerçevesi değil, aynı zamanda insanı erdemlerin biçimlendiği ilk kültürel zemindir. Her insan gibi, âşık da bir anneden doğar, büyür ve kültürel çevresiyle birlikte gelişir, değişim gösterir. Kültürel dokuyu tanır, idrak eder, özümser ve icra eder.

Aile kurumunun gelişim ve dönüşüm üzerine olan bu katmanlı yapıda âşığın duygusal dünyasını anlamanın yanı sıra, halk kültürünün değer haritasını çözümlemek için de oldukça önemlidir. Çünkü halk şiirinde aile, insanın toplumsal kimliğini kurduğu ilk aynadır.

Bireyin aile içinde yaşadıkları durum ve olaylar onun ileride dile getireceği konuların temelini hazırlamaktadır. Bir anne, baba, eş ya da çocuk varlığı, âşığın şiirlerinde sevgi, merhamet, sadakat ve aidiyet gibi duyguların kaynağı olurken, bu figürlerin yokluğu; kaybı ya da ulaşılmazlığı ise çoğu zaman özlem, yalnızlık ve hüznün duyguları ile karşımıza çıkmaktadır. Âşığın şiirinde aile kavramları toplumsal değerlerin, ahlak anlayışının ve inanç sisteminin sembolik karşılıklarını taşımaktadır. Bu durumda aile kavramı hem bireysel kimliğin hem kolektif kimliğin merkezinde yer alan bir eksen haline gelmektedir. Ailenin âşıklık geleneğindeki yeri, şiirlerde yalnızca tematik bir unsur olarak değil, anlatım biçimi açısından da belirleyicidir. Âşık aileye ilişkin duyguları işlerken halkın ortak mazmunlarından yararlanır. Ana, geçmişten bugüne bereketli topraktır. Baba sırtını yasladığın çınar, eş; güzelliği ile güle, bülbüle değer sevgidir. Her âşık, bu kalıpları kendi duygu dünyasıyla yeniden yorumlayarak geleneği sürdürür ve mana kazandırır. Artun'un aktardığına göre, âşık edebiyatı geleneği bütün maddi dünyası ve aynı zamanda bütün kültürel varlığı mitleri ve ideolojisiyle, teşbih ve istiare sanatlarının dolayısıyla mecazlaşmış ve kalıplaşmış sembollere dönüşen mazmunların kaynağını oluşturur. Âşığın hayal gücünün ulaşabildiği her türlü soyut kavram şiire konu olur. Âşık, yalnızca hazır söz malzemelerinden yararlanmıyor; güzel sevgili, gönül, felek gibi kavramları dile getirişte de ortak kalıplardan yararlanıyor. Kalıplaşma bir tekrar değil, anlatım zenginliğidir (2008, s. 2). Bütün bunlardan hareketle, âşıkların aileye dair temaları işlerken kullandıkları kalıplaşmış ifadeler, geleneğin devamlılığını sağlayan birer araç olarak ve kimlik inşasının yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Âşıklık Geleneğinde Aile Kavramı ve Şiirlerdeki Temsilleri

Âşıklık geleneği, toplumun değer dünyasını ve gündelik yaşam ilişkilerini anlatan, bireyin değil, toplumun da ortak duygu ve kültürel hafızasını yansıtan bir sözlü ifade alanıdır. Aile kurumunun bireyin kimliğini inşa eden, toplumsal değerleri aktaran yönü, âşıklık geleneğinde işlenen temalar aracılığıyla görülebilmektedir. Âşıklar, yaşadıkları dönemin aile yapısını, toplumsal rolleri ve bireyler arası ilişkileri şiirlerinde bir temsil biçimi olarak işlerler. Bu temsillerde anne, baba, eş ve çocuk figürleri aracılığıyla toplumun kültürel kodlarının yansımaları karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde aile temsilleri hem metinlerdeki anlatım biçimleri hem de kültürel arka planı birlikte ele alınarak değerlendirilecektir. Böylece aile figürlerinin âşık şiirindeki işlevi hem sözlü geleneğin iç dinamikleri hem de toplumsal değerler sistemi bağlamında bütüncül bir bakışla ortaya konacaktır.

Âşık Şiirlerinde Anne Temsili

Âşık şiirinde anne figürü, sadece aile içinde bir rolü temsil etmekten ibaret değildir. Annelik aynı zamanda Türk kültürünün en eski zamanlarından günümüze uzanan kutsal bir anlam alanını da yansıtmaktadır. Annelik, Türk kültür tarihinde doğurganlık, bereket ve koruyuculuk sembolleriyle birlikte ele alınmıştır. Bu kültürel miras, sözlü edebiyatın doğal aktarım ortamlarından biri olan âşık şiirinde de varlığını sürdürmüştür. Anne figürü, Türk kültüründe koruyan, gözeten, büyüten, yönlendiren ve kutsiyet atfedilen bir varlık alanını da karşılamaktadır. Anneliğe atfedilen kutsallık, halk kültüründe atasözleriyle de sembolleşmektedir. Nitekim toplumlar da anneliğe atfedilen önem, Türk kültüründe en üst seviyede kendisini göstermiş; "Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar" ve "Ana gibi yâr, vatan gibi diyar olmaz" gibi sözlerin yanı sıra "ana vatan, ana dil, ana yasa, ana yol" gibi kavramlar da annelik vasfının kültürel merkeziliğinin

işaretleri olarak değerlendirilmiştir (Sadıç, 2008, s. 109). Bu durum, annenin Türk düşünce dünyasında; kökeni, aidiyeti, sığınmayı ve sürekliliği temsil eden kurucu bir figür olarak algılandığını göstermektedir.

Sosyolojik açıdan anne figürüne dair Eke'nin belirttiği üzere, annelik ideolojik bir mevzudur; kutsal ve değişmez addedilse de döneme, kültüre, sosyal ve iktisadi koşullar gibi pek çok dinamiğe bağlı olarak sürekli yeniden inşa edilmektedir. Her ne kadar evrensel bir deneyimmişçesine lanse edilse de sosyal ve kültürel olarak belirlenip biçimlendirilen bir olgudur (Miller 2010, Eke 2023'ten). Türk mitolojisinde anne figürünün karşılığını birçok unsurda görmek mümkün olmakla birlikte, bu temsili en belirgin biçimde Umay Ana üzerinden izlemek mümkündür. Kayabaşı, Umay Ana'yı, kadının hamilelik döneminde, doğum sırasında hem de doğumdan sonra çocuğun büyüyünceye kadar geçen süre içerisinde onu kötü iyelerin her türlü kötülüklerinden koruyup gözettiğine, himaye ettiğine inanılan iye olarak tanımlamaktadır (2022, s. 11). Umay, Orta Asya Türk topluluklarında çocukları, doğumu ve bereketi koruyan dişil ruh olarak kabul edilmiş; Altay ve Yakut inanışlarında doğan her çocuğa kut veren, onu görünmez biçimde koruyan bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Gömeç'in aktardığı üzere, *Divanü Lügati't-Türk*'te ise Umay, "son" olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram kadın doğurduktan sonra karnından çıkan hokka gibi nesneye benzetilmekte ve çocuğun anne karnında eşi olarak adlandırılmaktadır (1990, s. 278). Bu durum, annelik fikrinin Türk kültürel hafızasında yalnız biyolojik bir doğurma eylemiyle değil; koruma, yaşatma, bereket ve ruhsal himaye işlevleriyle birlikte düşünüldüğünü göstermektedir.

Eski Türklerde annenin toplum içindeki yüksek statüsü, geçiş dönemi eserlerinden biri olan Dede Korkut Hikâyelerinde de açık biçimde görülmektedir. Kadın, özellikle anne kimliğiyle, yiğidi doğuran, büyüten, ona dua eden ve gerektiğinde iyileştirici kudret gösteren bir güç olarak yer almaktadır. Nitekim Bars'ın belirttiği üzere, İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadın iki temel nitelikte öne çıkmaktadır: analık ve kahramanlık (2014, s. 84). Çobanoğlu da Dede Korkut Kitabı'nın Türk dünyasının sözlü kültür ürünleri içerisinde tarih, edebiyat, dilbilimi ve halkbilimi bakımından ayrıcalıklı bir yere sahip olduğunu belirtmektedir (2022, s. 169). Boğaç Han anlatısında yaralı yiğidin iyileşmesi sürecinde annenin üstlendiği rol, anneliğin yalnızca doğuran değil; koruyan, şifa veren ve çocuğuna hayatı yeniden bağışlayan bir kudret alanı olarak kavrandığını göstermektedir. Hızır'ın yaraya dağ çiçeği ile ana sütünün merhem olacağını bildirmesi ve annenin oğlunun iyileşmesi için fiilen devreye girmesi, anne figürünün Türk kültürel muhayyilesindeki kurucu yerini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Anne figürünün şiirlerde bu denli güçlü biçimde yer alması, onun bireyin kimlik inşasındaki kurucu rolüyle de doğrudan ilişkilidir. Aile, bireyin ilk toplumsallaşma alanı olduğu için kimliğin ilk biçimleniş de çoğu zaman anne üzerinden gerçekleşmektedir. Karahan'ın belirttiği üzere bireyin cinsiyeti, ırksal mensubiyeti ve ana diliyle doğuştan getirilen özelliklerle oluşan bireysel kimliği ile ait olduğu toplum tarafından kazandırılan kültür, gelenek ve değerlerle şekillenen toplumsal kimliği, kimliğin iki temel boyutunu oluşturmaktadır (2023, s. 22). Anne, bakım veren kişi olmaktan fazlasıdır. Çocuğa kültürel kodları, ahlaki ölçüleri, davranış kalıplarını öğreten ilk rehberdir. Honneth'e göre de bireyin benlik bilincinin oluşması, onun varlığının tanınması, desteklenmesi, ona saygı duyulması ve takdir edilmesi ile mümkündür; böylece sağlıklı bir kimlik inşa süreci gelişmeye başlamaktadır (Honneth 2003, Bayraktar Karahan 2023'ten). Annenin çocuk üzerindeki sevgisi, yönlendirmesi ve tutumu, bu süreçte belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu sebeple âşık şiirinde annenin sadece duygusal sıcaklıkla değil; eğitim, terbiye, milli bilinç ve ahlaki yönlendirme ile birlikte anılması tesadüf değildir.

Anne figürünün bir diğer önemli yönü de emek, bakım ve dua ekseninde görünürlük kazanmasıdır. Türk kültüründe anne duası, çocuğu kötülüklerden koruyan,

çocuğuna ettiği dualarla ona manevi kalkan oluşturan ve yaşam yolculuğunda refakat eden bir destekçi olarak kabul edilmektedir. Yılmaz'ın belirttiği üzere, duanın gücüne inanan eski Türkler günlük hayatlarında ona geniş yer vermiş; İslamiyet'te de dua Allah'ın sonsuz merhameti ve kudreti sebebiyle en önemli ibadet biçimlerinden biri hâline gelmiştir (Yılmaz, 2010, s. 148). Bu nedenle anne duası, halk şiirinde sevginin ötesinde kültürel ve manevi bir güvenlik alanı oluşturmaktadır. Aynı şekilde annenin bakım emeği de fiziksel büyütme süreciyle sınırlı değildir. Çetinkaya'nın ifade ettiği gibi çocuk bakımı ve korunması, gelişim sürecinin sağlıklı ilerleyebilmesi için temel öneme sahiptir; doğru bakım hizmetleri ve koruyucu tedbirler çocuğun gelişiminde belirleyici rol oynar (2020, s. 27). Âşık şiirinde annenin beşik, ninni, hastalıkta başucunda bekleme, emek ve fedakârlık gibi imgelerle anılması, bu bakım emeğinin kültürel hafızada ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Bu tarihsel ve kültürel arka plan, Sivas âşıklık geleneğinde de güçlü bir devamlılık göstermektedir. Zira bu çalışma, Sivas yöresi âşıklarının şiirleri içinden seçilen örneklerle sınırlandırılmakta olup, aile temsilleri yerel bağlam dikkate alınarak değerlendirilmiştir. İncelemenin Sivas Belediyesi tarafından yayımlanan üç ciltlik *Sivaslı Âşıklar: Hayatları ve Şiirlerinden Seçmeler* serisinde yer alan şiirlerden oluşturulmuş olması, anne figürünün yalnızca genel Türk kültürü içinde değil, Sivas'a özgü şiir hafızası bakımından da izini sürmeyi mümkün kılmaktadır.

Bu çerçevede Sivaslı âşıkların şiirlerinde anne; beşik, ninni, emek, büyütme, terbiye, şefkat, merhamet, özlem ve yokluk duyguları etrafında şekillenen temel figürlerden biri olarak belirmektedir. Başka bir ifadeyle, Türk kültür tarihindeki Umay Ana'dan Dede Korkut'taki koruyucu anneye uzanan bu çizgi, Sivas âşıklarının şiirlerinde gündelik hayatın içinden gelen daha somut ve duygusal imgelerle yeniden üretilmektedir. Bu nedenle Sivas âşıklık geleneğinde anne figürü, zihinde kalan bir anı değil; aile kurumunun duygusal bağını oluşturan, toplumsal değerleri taşıyan ve kültürel sürekliliği görünür kılan bir temsil alanı olarak değerlendirilebilir. Sivaslı âşıkların şiirlerinde anne figürüne ilişkin temsili örnekler aşağıda verilmiştir.

*Sivas'tan gelirmiş sordum bir kuşa
Validem yolları kar diye yazmış
Oğul hasretinden yandım ateşe
Siz de taş yürek var diye yazmış (Âşık Berdarî, s. 124)*

Bu dörtlükte tema annenin evladına duyduğu özlem etrafında şekillenmektedir. Söz konusu özlem âşığın dilinde hasret ve duygusal bağlılık üzerinden işlenirken, "yolları kar diye yazmak" ifadesi, annenin uzaklık ve kavuşamama duygusunu somutlaştıran etkili bir imge hâlini almaktadır. Klasik şiirde de karşımıza sıkça çıkan kuş imgesi ise burada haberci bir unsur niteliği taşımaktadır. Nitekim Demirkaya, turna kuşunu örnek göstererek âşık şiirinde "bir haberci olarak" ele alındığını belirtmektedir (2022, s. 889). Böylece anne, bireyin aile içindeki yakını değil, özlem duygusunun ve duygusal bağlılığın sembolik taşıyıcısı olarak da görünür hâle gelmektedir.

*Çocuk idim anam bana ders verdi
Okumamı çalışmamı öngördü
Milletine bağlı ol da dur derdi
Vatan sevgisini giyitti anam (Âşık Veysel, s. 150)*

Eğitim, bireyin gelişme sürecinde önemli etkenlerden biridir. Eğitimin ilk ocağı olan aile kurumunda birey ahlaki değerleri, vatan millet sevgisini ve etik değerleri öğrenmektedir. Bu dörtlükte anne, eğiten ve değer aktaran bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşık, annenin büyüten kişi olmaktan fazlası olduğunu, çalışma disiplini,

millete bağlılık ve vatan sevgisini de aşıl原因 bir rehber de olabileceğini dile getirmektedir. Bu yönüyle anne figürü, kimlik inşasında belirleyici bir eğitim kaynağı olarak temsil edilmiştir.

*Gece gündüz beşiklere beledin
Benim için haktan dilek diledin
Hasta olsam başucumda bekledin
Ödenmez cihanda emeğin anam* (Âşık Karaoğlan, s. 91)

Bu dörtlükte anne figürü, emek, bakım ve dua temalarıyla ön plana çıkmaktadır. Beşikte çocuğunun başucunda bekleyen ve yaradandan evladının iyiliği için dua eden annenin, çocuğuna hem fiziksel hem de manevi bir koruma alanı sunduğu görülmektedir. Anne emeği, gündelik bir bakım faaliyeti değil, karşılığı ödenemeyecek kadar yüce bir fedakârlık olarak görüldüğü için “Ödenmez cihanda emeğin” ifadesi ile vurgulanmıştır.

*Ben de bilmiyordum nereden geldim,
Gözlerim dünyayı gördü bu evde,
Beşiğe belenip uykuya daldım,
Annem bana nenni derdi bu evde* (Âşık İsmetî, s. 70)

Kimliğin ilk şekillendiği yer, aile kurumudur. Erikson’a göre, bireyin “ben kimim” sorusuna cevabını şekillendireceği yer de ailesidir. Bir başka ifadeyle bireyin kimlik inşasında ilk ve en etkili unsur ailesidir (Erikson 1994, Bayraktar Karahan, 2023’ten). Bu dörtlükte “Ben de bilmiyordum nereden geldim” ifadesi bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Dörtlükte anne, bireyin dünyayla ilk temasını kuran kişi olarak temsil edilmektedir. Beşik ve ninni imgelerinin kullanımı, anne ve çocuğun biyolojik bağından öte, duygusal ve kültürel doğumunun da ilk merkezi olduğunu göstermektedir. Böylece ev ve anne birlikteliğinden kazanılan anlam, kimliğin ilk şekillendiği güvenli alanı oluşturmaktadır.

*Koyun olup şu dağlarda meledim,
Aynalı beşiğe yavru beledim,
Büyüttüm besledim güvey eyledim,
Ana ben vuruldum hani benim ellerim* (Zaralı Halil Söyler, 87)

Doğa betimlemelerinin yoğun olduğu bu dörtlükte anne figürü, büyütme, besleme ve hayata hazırlama işlevleriyle öne çıkmaktadır. Beşik, Türk tarihinde Orta Asya’dan günümüze aile kurumuyla bütünleşmiş, neslin devamını simgeleyen bir eşya olarak değerlendirilmektedir (Gök, 2023, s. 2635). Beşikte ayna kullanımına ilişkin olarak Çetindağ, Türk geleneklerinde, bebeklerin beşiklerine şans ve uğur getirdiğine inanıldığını belirtmektedir (2011, s. 57). Bu bağlamda çocuğu yetiştirip belli bir yaşa ve olgunluğa ulaştırmak, onu hem fiziksel hem de manevi olarak korumak, annenin aile içindeki emeğini görünür kılmakta; annenin bireyin yaşam yolculuğunun ilk düzenleyicisi olarak temsil edilmesini sağlamıştır.

*Ben yürürdüm anam bakar gülerdi,
Huysuzluk edersem kalkar döverdi.
Hemen kucaklardı okşar severdi,
Çirkin huylarımı soyuttu anam* (Âşık Veysel, s. 149)

Dörtlükte ilk dikkati çeken nokta, annenin terbiye edici bir figür olarak öne çıkmasıdır. Anne, şefkatle yaklaşan biri olmaktan ziyade terbiye yoluyla çocuğun karakterinin şekillenmesinde belirleyici rol oynayan bir unsur olarak temsil edilmektedir. “Huysuzluk edersem kalkar döverdi” ve “Hemen kucaklar okşar severdi” ifadelerinde sevgi ve disiplinin birlikte sunulması, annenin çocuğun davranışlarını biçimlendiren temel kişi olduğunu göstermektedir. Sevgiyle gelen disiplin, âşığı “çirkin huylarından”

arındırmıştır. Şiirde anne, duygusal yakınlığın kurulduğu kişi olmakla birlikte ahlakî gelişimin ve karakter inşasının gerçekleştiği ilk öğretici olarak temsil edilmiştir.

*Köye gelmiyor ebeler,
Anasız büyür bebeler,
Çocuk yüzünden gelinler,
Ölen ölene, bakalım!* (Ali Kızıltuğ, s. 109).

Anne figürü bu dörtlükte varlığıyla değil, yokluğunun yarattığı eksiklik üzerinden işlenmiştir. “Anasız büyür bebeler” ifadesi, annenin aile düzenindeki yadsınamaz yerini açık biçimde ortaya koymaktadır. Anne, bireyin gelişiminde yokluğu büyük bir toplumsal ve duygusal boşluk yaratan temel unsur olarak temsil edilmektedir. Âşık bu boşluğu “Ölen ölene bakalım!” ifadesindeki ünlem aracılığıyla çaresizlik, belirsizlik ve yakınma duygusuyla dile getirmektedir.

*Anadır bacıdır onun adı
Anlatılmaz onun tadı
Sevgi saygıdır muradı
Bülbülün dili kadınlar* (Âşık Mustafa Altınay, s. 42)

Anne figürü bu şiirde “anne” olmaktan ziyade kadın kimliğiyle birlikte sevgi, saygı ve yüceltilme imgeleri etrafında işlenmiştir. Âşık, anneyi ve kadını değerli ve anlamlı yönleri ile öne çıkararak toplumsal saygının ve manevî değer taşıyıcısı haline getirmiştir. Bu manevî değer “Bülbülün dili kadınlar” ifadesi ile belirginleşmektedir. Yılmaz, bülbülün türkü metinlerinde genel olarak seven erkeği simgelediğini, ancak kimi zamanlarda özellikle ötüşü hasebiyle kadınla ilgili benzetmelerde kullanıldığını belirtmektedir (2011, s. 231). Bu çerçevede bülbül, dörtlükte kadın kimliğinin duygusal zarafetini ve ifade kudretini görünür kılan bir imgeye dönüşmektedir.

*Doğurup besleyip adam eyleyen
Öğüt verip doğru yolu söyleyen
Kazama belama umman boylayan
Anamdır anama kurban olurum* (Âşık Emanetî, s. 60)

Âşık, anneyi; doğuran, besleyen, bakımını sağlayan, öğüt verip rehberlik eden, onu başına gelecek kötülüklere karşı koruyup kollayan bir figür olarak temsil etmiştir. “Doğru yolu söylemek” ifadesi, annenin sadece fiziksel değil, ahlaki ve toplumsal gelişiminde de aktif rol aldığını göstermektedir. Sevgi teması etrafında şekillenen bu dörtlükte âşık annesine olan bağlılığını ise “anama kurban olurum” ifadesi ile açık biçimde ortaya koymaktadır.

*Elleri iğne olsam dikişte
İplik olsam, göğsündeki nakışta
Her “Yavrum” deyışte, her of çekişte
Ağzındaki dili olsam anamın* (Âşık Duran Tamer, s. 119)

Bu dörtlükte anne, şefkat, özdeşleşme ve duygusal yakınlık üzerinden bireyin kimlik inşasında kurucu bir unsur olarak temsil edilmektedir. Âşığın annesinin ellerindeki iğne ve göğsündeki nakışta iplik olmayı istemesi bir yandan el emeğiyle özdeşleştirilirken diğer yandan sevginin son derece içten bir bağa dönüştüğünü göstermektedir. Bu özdeşleşme, annenin çocuğun benlik algısı, aidiyet duygusu ve duygusal güvenliği üzerinde kurucu bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Âşık Şiirlerinde Sevgili/Eş Temsili

Aile kurumunun bir başka temel unsuru olan eş ve sevgili figürü de bireyin kimlik inşasında son derece önemli bir yer tutmaktadır. Evlilik, bireyin yalnızca sosyal statüsünü

belirleyen bir kurum değildir aynı zamanda bireyin duygusal devinimini, ait olma hissini ve gündelik hayat içindeki ilişki ağını da şekillendiren bir yapıdır. Türk milletinin güç merkezini oluşturan aile kurumunun kurulmasında evliliğin belirleyici olduğu bir gerçektir. Evlilik yoluyla kurulan ailenin toplumsal birlik ve beraberliği sağlama yönüyle de değer taşıdığı belirtilmektedir (Mandaloğlu, 2022, s. 483). Bu nedenle âşık şiirinde, sevgilinin kaşına gözüne yapılan romantik betimlemelerden ziyade; bireyin kendisini tamamlanmış, kabul edilmiş ve güven içinde hissetme ihtiyacını da açıkça göstermektedir.

Bu noktada eş ilişkisini, bireyin duygusal bütünlüğü ve ontolojik güvenliği bağlamında okumak da mümkündür. Giddens, ontolojik güvenliği bireyin öz kimliğinin devamlılığına yönelik bir güven duygusu olarak tanımlamakta ve insan olmayı da ne yaptığını ve o eylemi neden yaptığını bilme yetisine sahip olmakla açıklamaktadır (Giddens 2014, Demirci ve Şahin 2023'ten). Bu yaklaşım, bireyin kendi hayatını tutarlı ve bütünlüklü biçimde sürdürebilmesi için duygusal ilişkilerde istikrara ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Âşık şiirinde eşe yönelen sitem, kırgınlık, özlem ya da beklenti, bu nedenle yalnızca duygu aktarımı değildir. Bireyin kendisini kurduğu ilişkisel alanın sarsılıp sarsılmadığını gösteren önemli bir işarettir. Eşten beklenen sevgi, onay, anlayış ve duygusal yakınlık, bireyin aile içindeki yerini anlamlandırmasında temel rol oynamaktadır. Bu beklentilerin boşa çıkması ise âşık şiirinde kırılma, belki evden ayrılarak yaşanan gurbet teması, serzeniş ve yalnızlık biçimlerinde görünür hâle gelmektedir.

Eş figürü kadar kadın figürü de âşıklık geleneğinde aile ve toplum arasındaki ilişkiyi yansıtan bir temsil alanı oluşturmaktadır. Kadın, kimi şiirlerde anne, bacı, eş ve sevgili kimliklerini aynı anda taşıyan; aile içi uyumun, duygusal dengenin merkezinde duran bir varlık olarak görünmektedir. Kalender'in aktardığı Mehmet Kaplan değerlendirmesine göre, İslamiyet öncesi konar-göçer Türk toplumunda ideal kadın tipi "alp" karakterine yakın, ata binen, savaşabilen ve kamusal alanda erkekle eşit ölçüde varlık gösterebilen aktif bir özne iken; İslamiyet sonrası kültürel dönüşümle birlikte kadın daha çok ev, aşk ve aile eksenine çekilmiştir (Kaplan 2017, Kalender 2022'den). Bununla birlikte Anadolu sahasındaki kadın temsilleri, bu tarihsel dönüşüme rağmen emek, direniş ve sorumluluk üzerinden güçlü temsillerle varlığını göstermeye devam etmektedir. Sivaslı kadın âşıkların şiirlerinde de bu durum açık biçimde hissedilmektedir.

Aile kurumunun şiirdeki temsili yalnızca uyum, sevgi ve dayanışma üzerinden kurulmaz; kimi örneklerde dağılma, yoksulluk, gurbet ve parçalanma üzerinden de ele alınır. Bu tür örneklerde aile, bireyin duygusal sığınağı olmanın yanı sıra bir bellek mekânı olarak da anlam kazanmaktadır. Halbwachs'ın belirttiği üzere, bir dizi olayın hafızası bir grupta doğrudan karşılık bulmadığı zaman, bu hatıraları kurtarmanın yolu onları kesintisiz bir hikâyeye hâlinde yazarak sabitlemektir (Halbwachs, 2017, s. 76-77). Âşık şiiri de tam bu noktada aileye ilişkin kırılmaları, eksilmeleri ve çözümleri toplumsal hafızaya kaydeden bir anlatı alanı hâline gelmektedir. Eş, sevgili ve evlilik etrafında şekillenen şiirsel söylem kimi zaman kırgınlık, özlem ve duygusal beklenti üzerinden, kimi zaman hayranlık, arzu ve güzellik tasavvuru üzerinden, kimi zaman da aile birliğinin yükü, geçim sıkıntısı ve ilişkinin getirdiği sorumluluklar üzerinden kurulmaktadır. Bu yönüyle söz konusu dörtlükler, bireysel duyguların tercümesi olurken, evlilik ilişkisinin, sevgi bağının ve aile içi rollerin bireyin kimlik dünyasında nasıl anlam kazandığını gösteren kültürel temsiller olarak okunabilir. Aile ve yakın ilişkiler alanı, âşık şiirinde insanın duygusal, toplumsal ve ahlaki varlığını biçimlendiren anlam alanlarından biri hâline gelmektedir.

Sonuç olarak Sivas âşıklık geleneğinde anne, eş ve sevgili figürleri bireyin yalnızca özel hayatını değil, kimlik inşasını, duygusal dünyasını, toplumsal aidiyetini ve kültürel

sürekliliğini biçimlendiren temel temsiller olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne; şefkat, dua, koruma, emek ve terbiye ile; eş ve sevgili ise sevgi, tanınma, güven, bağlılık, kırılma ve tamamlanma ihtiyacı ile anlam kazanmaktadır. Kadın figürü ise bu alanların tümünü kesen biçimde hem aile içi düzenin hem de toplumsal değer dünyasının taşıyıcısı olarak belirginleşmektedir. Bu sebeple aşağıda verilecek dörtlükler, Sivas âşıklık geleneğinde aile kurumunun ve aileye bağlı kimlik biçimlerinin nasıl temsil edildiğini gösteren örnekler olarak değerlendirilmelidir.

*Beni görmez gözün malda servette
Onun için ömrüm geçti gurbette
Gülücük görmedim azgın suratta
Emeklerim dursun gözüne seninle* (Âşık Yüzbaş' oğlu Mihmanî, s. 77)

Gurbet teması etrafında şekillenen bu dörtlükte sevgilinin, âşığın duygusal kimliğini derinden etkilediğini görmekteyiz. Nitekim Yücel, türkülerde aşk, seveda ve gurbet temalarının sıklıkla iç içe geçtiğini, sevgiliden ayrılığın da gurbet duygusunu derinleştiren bir unsur olarak işlendiğini belirtmektedir (Yalçınkaya 2018, Yücel 2022'den). Bu bakımdan âşığın sevgiliye duyduğu hayranlık, benliğin sevilen kişi etrafında yoğunlaştığına işaret etmektedir. Sevgili figürü, bireyin kendini tamamlama ve anlamlandırma arzusunun merkezine yerleşen bir unsur haline gelmiştir. Bununla birlikte Âşık sevgisinin karşılığını görememekten ve sağladığı maddî imkânlarla rağmen sevgilinin ilgisine mazhar olamamaktan yakınmaktadır. "Gülücük görmedim azgın suratta" ifadesi ile de âşık, bu karşılığı alamamanın doğurduğu kırgınlığı dile getirmiştir.

*Ağıtlarda damlalarda akışta,
Acılarda ataşlarda yakışta,
Çizgilerde noktalarda nakışta,
Seni çizdim seni gördüm sevgilim* (Âşık İsmeti, s. 31)

Bu dörtlükte sevgili figürü, âşığın iç dünyasını bütünüyle çevreleyen bir varlık olarak ele alınmaktadır. Sevgilinin, âşığın hayatının her alanında görülmesi, bireyin duygusal kimliğinin sevilen kişi etrafında şekillendiğine dair örnek teşkil etmektedir. Bu dörtlükte âşık ve sevgili arasındaki ilişki, bireyin dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimini etkileyen temel bir kimlik unsuruna dönüşmektedir.

*Eserî eşimle yuvada kaldık
Geceli gündüzlü dert ile dolduk
En sonunda biz bir masal olduk
Perem perem olan körpe yavrular.* (Âşık Eserî, s. 103)

İlk satırında mahlasıyla söze başlayan âşık, eş figürünü bireyin kimlik gelişiminde etkili olan "kadın" profili üzerinden yansıtmaktadır. Bu dörtlükte eşle birlikte yaşanan sıkıntılar, çocukların büyüüp yuvadan ayrılması ve buna bağlı olarak aile birliğinin bozulması üzerinden verilmektedir. Öz'ün de belirttiği üzere modern süreçte aile ve akrabalık sisteminin "birlik ve bütünlüğü zedelenmekte", aile içi rol ve anlayış değişiklikleri ailenin işlevsel yapısını sarsmaktadır (2019, s. 801). Bu birliğin bozulması âşıktaki bir aile dramından fazlasıdır. Bozulma, bütünlük duygusunun sarsılması şeklinde de yansımaktadır. Bu yönüyle dörtlük, aile içi çözülmenin bireyin kimliği üzerinde yarattığı kırılmayı da gözler önüne sermektedir.

*Yenile bir güzel sevmek çok da hevesim gelir,
Olanca malım emlâkim verip alasım gelir,
Duruşu tavus misali yürüyüşü kan döker,
Her nerede rast gelirse düşüp ölesim gelir.* (Âşık Ruhsatî s. 222)

Bu dörtlükte sevgili figürü, bireyin duygusal dünyasında merkezî bir yere yerleştirilmiş ve idealize edilmiştir. Sevgilinin güzelliğine duyulan hayranlık ve âşıkta yarattığı heves, onun âşığın gözünde olağanüstü bir değer kazanmasına yol açmıştır. “Olanca malım emlakım verip alasım gelir” ve “düşüp ölesim gelir” ifadeleri, sevgilinin âşık üzerindeki etkisini göstermektedir. Klasik şiirde kullanılan kuş imgelerinin kullanımına ilişkin değerlendirmeler dikkate alındığında, Güneri’nin Mantıkü’t Tayr üzerine yaptığı çalışmada tavus kuşunun kibri ve kendini beğenmişliği yansıttığının belirtilmesi de bu dörtlükte sevgili figürünün ulaşılmazlık, ihtişam ve hayranlık uyandıran yönleriyle yorumlanmasına katkı sağlamaktadır (2024, s. 36).

*Kaşları kara da sürmeli gözler,
Bir gören bir daha görmeyi özler,
Görünce tutuşur içerim sızlar,
Bir ipek mendili vermeyi değer.* (Halk Şairi Hitâbî s. 80)

Sevgilinin fiziksel güzelliği bu dörtlükte dış görünüme bağlı bir beğeni unsuru olarak verilmemiştir. Âşığın sevgiliyi gördüğünde içinin sızlaması ve onu yeniden görmeyi istemesi, sevilen kişinin onun iç dünyasında önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir. Bu durum, sevgilinin âşığın benlik algısını etkileyen, hislerini yönlendiren ve iç dünyasını şekillendiren bir figür hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Dörtlükte sevgili hayranlık duyulan kişi olmaktan çıkıp, âşığın duygusal kimliğinin kurulmasında etkili bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

*Eğer yiğit isen sıradan kalma,
Mesnet oldum diye fakiri yolma,
Nasihatim budur iç güvey olma,
Avradından gelen maldan ırak ol.* (Âşık Ruhsatî s. 169)

Ruhsatî’nin bu dörtlüğünde eş figürü doğrudan sevgi üzerinden değil, erkeklik algısını, bağımsızlık anlayışını ve toplum içindeki saygınlığı belirleyen bir öğüt bağlamında ele alınmaktadır. “İç güvey olma” ve “Avradından gelen maldan ırak ol” ifadeleri, aile ilişkisini özel hayat meselesi olarak değil, kişinin toplum içindeki konumunu ve kendine bakışını belirleyen bir alan olarak göstermektedir. Bu nedenle dörtlük, evlilik ilişkisinin bireyin kimliğinde özsaygı, bağımsızlık ve toplumsal itibar gibi unsurlarla birlikte anlam kazandığını ortaya koymaktadır.

*Benim ahım Ağgeline kalmaya
Yana yana bu dert ile ölmeye
Gurbet elden şu kocası gelmeye
Daha derdim az diyesin Ağgeline* (Âşık Minhacî s. 47)

Bu dörtlükte öne çıkan duygu, bekleyişin ortaya çıkardığı kırılganlık ve eksikliklerdir. Minhaci ve Ağgeline bağlamında bu dörtlükte ayrılık ve sitem teması öne çıkmaktadır. Ağgeline’in âşığın muradına eremediği bir sevgili olarak konumlanması, eş figürünü burada ulaşılmış bir aidiyet alanı olmaktan çıkarıp kaybedilmiş yakınlığın simgesine dönüştürmektedir. Bu nedenle dörtlük, sevilen kişinin başkasına ait oluşunun âşığın duygusal kimliğinde yarattığı kırılmayı net biçimde göstermektedir. Âşık, özellikle “Yana yana bu dert ile ölmeye” ve “Daha derdim az diyesin” ifadeleriyle bu kırılmayı beddua niteliği taşıyan bir sitem diliyle açıkça göstermektedir.

*Ela gözlüm yücelerden inmezdim
Ulu Tecer gibi dağın var senin
Çar etrafın güllük gülistan olmuş
Laleli sümbüllü bağın var senin* (Âşık Minhacî s. 84)

Doğa betimlemelerinin yoğun olduğu bu dörtlükte âşık, sevgilinin güzelliğini Tecer Dağı ve çevresindeki tabii unsurlar aracılığıyla somutlaştırmaktadır. Sevgilinin güzelliği “güllük gülistan”, “Laleli sümbüllü” gibi imgelerle zenginleştirilirken, Tecer benzetmesi onun ulaşılabilirliğini ifade etmektedir. Bu yönüyle sevgili figürü âşığın iç dünyasında hayranlık duyulan kişi olmaktan çıkarıp estetik yönelimlerini de belirleyen bir unsur haline gelmektedir. Aynı zamanda yerel bir coğrafi unsur olan Tecer’in kullanılması, sevilen kişiyi Sivas coğrafyası ile bağdaştırarak aşk duygusunu mekânsal bir aidiyetle bütünleştirmektedir.

*Seni seven aşığına
Seslensene peri kızı
Naz ederek maşuğuna
Süslensene peri kızı (Âşık Mustafa Altınay, s. 45)*

Sevgili figürü burada tanınma, karşılık görme ve beğenilme arzusu etrafında şekillenmektedir. Âşığın sevgiliye seslenişi bir çağrı değil, sevginin muhatabı tarafından fark edilme ve onaylanma isteğinin de ifadesidir. Mitolojik bağlamda “Peri kızı” tipi sevgilinin erişilmesi güç, olağanüstü ve idealize edilmiş niteliğini belirginleştiren bir tiptir; bu nedenle dörtlükte sevgili, yalnızca sevilen kişi değil, aynı zamanda âşığın duygusal dünyasında yüceltilmiş bir varlık olarak temsil edilmektedir. Halk hikayelerinde “Peri Hanım” gibi sevgili tiplerinin tekrar etmesi ve bazı anlatılarda peri kızlarının rüya ve aşk motifleriyle birlikte kullanılması da bu durumu desteklemektedir. (Bütüner, 2025, s. 713). Bu nedenle sevgili bireyin hislerini yönlendiren ve kendisini duygusal açıdan anlamlandırmasını etkileyen bir figür olarak öne çıkmaktadır.

*Bülbül bizden aldı aşkı ilhamı
Yayıldı dünyaya aşkının namı
El ele verip yaparken damı
Demirde tuğlada taşındasın yar (Âşık Şahinî, s. 130)*

Şahinî bu dörtlükte sevgili/eş figürünü, ortak emek, birliktelik düşüncesi etrafında anlamlandırmıştır. “El ele verip yaparken damı” ifadesi, birlikte üretme, aynı hayatı kurma iradesine dayandığını göstermektedir. Sevgilinin “demirde, tuğlada, taşa” yer alması ise sevgilinin âşığın hayatında geçici biri olmadığını, gündelik yaşamının her alanına sinmiş kalıcı bir varlık olduğunu düşündürmektedir. Dörtlükte sevgili, bireyin duygusal yönünü etkileyen bir figür olmanın ötesinde, onun aidiyet duygusunu ve kendini bir bütün içinde konumlandırma biçimini temsil eden bir unsur olarak verilmiştir.

Âşık Şiirlerinde Baba Temsili

Türk halk kültüründe baba; akıl, irade, sorumluluk ve rehberlik özellikleriyle hem ailenin koruyucusu hem de bireyin hayata hazırlanmasında yol gösterici bir figür olarak kabul edilmektedir. Mitolojik anlatılardan destanlara, atasözlerinden halk inanışlarına kadar uzanan geniş kültürel alanda baba, soyun devamı ve düzenin teminatı olarak konumlandırılmıştır. Bu kültürel konumlanışın köklü örneklerinden biri Dede Korkut Kitabı’dır. Nitekim eserin mukaddimesinde geçen “Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul atadan görmeyince sofraya çekmez” ifadesi, baba ve çocuk arasındaki ilişkinin gelenek, davranış kalıpları ve toplumsal roller üzerinden öğrenme temelli bir aktarıma dayandığını göstermektedir (Ergin, 2009, s. 74). Dede Korkut Hikâyelerinde baba yalnızca soyun devamını sağlayan kişi değildir. Baba aynı zamanda geleneğin taşıyıcısıdır. Oğul ise bu birikimi geleceğe aktaran bir zincir halkasıdır. Sosyolojik araştırmalar da bu kültürel sürekliliği desteklemektedir. Kılıç ve Kayılı’nın değerlendirmelerine göre babalığın etkisi embriyonun anne karnında bulunduğu dönemden itibaren başlamaktadır. Baba, çocuğun tüm yaşamı boyunca duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimi üzerinde

belirleyici bir rol üstlenmektedir (2024, s. 1). Modern babalık araştırmalarında vurgulanan bu yaklaşım, halk şiirinde babanın rehberlik, koruyuculuk ve yaşam bilgeliği taşıyıcısı olarak görünmesini destekleyen güncel bir sosyolojik zemin sunmaktadır. Bu zeminin izleri, âşıkların şiirlerinde baba-çocuk ilişkisi üzerinden aktarılan nasihat, uyarı, koruyuculuk ve yaşam bilgeliği temalarında açık biçimde görünmektedir. Bu durumda baba figürünün halk şiirindeki temsilleri, kültürel kodlar, toplumsal roller ve kimlik inşası bakımından değerlendirilmesi gereken önemli bir anlam alanı oluşturmaktadır.

Bu çerçevede Sivaslı âşıkların şiirlerinde baba, çoğu zaman evladını yönlendiren, ona hayat tecrübesini aktaran, çalışkanlık, sabır, eğitim ve ahlaki tutarlılık gibi değerleri telkin eden bir rehber olarak ön plana çıkmaktadır. Baba-oğul ilişkisini konu edinen şiirlerde nasihat, aile içinde gerçekleşen kültürel ve ahlaki aktarımın ifadesidir. Tuğrul'un belirttiği üzere, çocukların, doğumla başlayan yaşam serüvenleri basit ilkel yaşamsal becerilerinden daha karmaşık ve ileri düzeydeki yaşamsal becerilere doğru sistematik bir gelişim gösterir. Bu gelişim, öğrenme üzerine kurulmuştur (2002, s. 142). Bu bakımdan babanın evlada yönelttiği sözler, yalnız bireysel bir uyarı olmaktan ziyade, öğrenme sürecine eşlik eden kültürel rehberlik biçimi olarak anlaşılmalıdır. Nitekim nasihat içerikli dörtlüklerde baba, oğlunun hem birey hem de toplum karşısındaki sorumluluğunu yerine getirmesini beklemektedir. Onu eğitime, çalışmaya, dayanıklılığa ve hayata karşı hazırlıklı olmaya çağıran bir aile bireyi olarak çocuğunun karşısındadır.

Baba figürünün bireyin kimlik inşasındaki rolü, yalnız geleneksel halk bilgeliğiyle değil, modern sosyolojik değerlendirmelerle de açıklanabilecek niteliktedir. Nitekim Kılıç'ın babalar ve oğullar üzerine yürüttüğü görüşme temelli çalışmada, babaların büyük çoğunluğunun çocukları için iyi bir hayat sürmesi, sağlıklı ve mutlu olması yönündeki temennileri öne çıkmakta; oğullara aktarılan temel değerler arasında sevgi, saygı ve anlayışın yer aldığı belirtilmektedir (2024, s. 1749). Bu bulgular, halk şiirinde babanın rehberlik, değer aktarımı ve yaşam bilgeliğinin aktarıcısı olarak görünmesini desteklemektedir. Bu nedenle âşık şiirinde baba-oğul dörtlüklerinde yer alan öğüt, ikaz ve yönlendirmelerde mesele bireysel deneyimin çocuğa aktarılmasından fazlasıdır. Verilen öğütler aynı zamanda aile içinde kuşaktan kuşağa aktarılan bir değer dünyasının yansımasıdır.

Sivas âşıklık geleneğinde baba figürünün temsili yalnız biyolojik baba ile sınırlı değildir. Bazı örneklerde baba, doğrudan evlada seslenen, onu hayata hazırlayan aile büyüğü olarak yer almaktadır. Bazı örneklerde ise usta, pir ve kol kurucu şahsiyetleri karşılayan manevi bir otoriteye dönüşmektedir. Özellikle Ruhsatî çevresinde şekillenen şiirlerde baba sözcüğü, soy bağına dayalı aile içi konumdan çıkarak âşıklık geleneğinde irşat eden, yol gösteren ve izin veren manevi kurucu anlamı da kazanmaktadır. Böylece baba figürü hem aile düzeninin hem de gelenek düzeninin merkezinde yer alan bir rehber dönüşmektedir. Bu yönüyle Sivaslı âşıkların şiirlerinde baba, evladın kişisel gelişimini yönlendiren biri olmaktan çok kültürel devamlılığı sağlayan, geleneği aktaran ve bireyin ahlaki-toplumsal kimliğini kuran başlıca figürlerden biri olarak değerlendirilebilir. Sivaslı âşıkların şiirlerinde baba ve evlat ilişkisine yönelik temsili örnekler aşağıda sunulmuştur.

*İlâhi varlığın sır tutmuş kabı,
Her zaman özünde taşımış Rabb'ı,
Hiç kimse içmemiş içtiği abı,
Aşk sarhoşu olmuş Ruhsatî Baba (Âşık Sefil Selimî, s. 52).*

Yukarıda belirttiğimiz üzere âşıklık geleneğinde kol kurucu, usta âşıklar üzerine yazılan şiirlerde de baba sözcüğünün kullanıldığını bu dörtlükte açıkça görmekteyiz. Âşığın gelişiminde aile bireylerinin etkisi olduğu kadar, etkilendiği diğer âşık çevreleri de

oldukça önemlidir. Bu dörtlükte Ruhsatî aile büyüğü olarak değil, geleneğin bilgeliliğini, manevi otoritesini ve yol gösterici yönünü şahsında toplayan kurucu bir figür olarak temsil edilmektedir. “Âşk sarhoşu olmuş Ruhsatî Baba” ifadesi, onun sıradan bir insan değil, hakikate ve irfana yakınlığıyla öne çıkan bir usta olarak algılandığını göstermektedir. Bu durumda “baba” sözcüğü, soy bağına dayalı yakınlıktan çok, geleneğin sürekliliğini sağlayan manevi rehberliği ile önderlik eden otoriteyi de karşılamaktadır.

*Ustasın görmeyen âşık olamaz,
Ruhsatî Baba’dan destur almışım,
İzan nedir, erkân nedir bilemez,
Ben bu gönli ummanlara salmışım (Âşık Meslekî, s. 73).*

Bu dörtlükte “baba” sözcüğü, biyolojik anlamının dışında usta, pir ve manevi rehber anlamı kazanmaktadır. “Ruhsatî Baba’dan destur almışım” ifadesi, âşıklık geleneğinde ustadan izin alma, onun izinden gitme anlayışını yansıtmaktadır. “İzan nedir, erkân nedir bilemez” sözü ise, usta görmeden yetişmenin gelenek bilgisi ve meclis terbiyesinden mahrum kalmak anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda, baba figürünü aile içindeki bir otoriteden çok, geleneğin kurallarını öğreten, âşığın kimliğini şekillendiren ve ona yön veren figür olarak konumlandığını görmekteyiz.

*Baba oğul benzer salkım üzüme
Kulak ver muhakkak bunca sözüme
Yiten umut bil ki gelmez çözüme
Var beterden daha beter evladım (Âşık Mihmanî, s. 62).*

Nasihat türüne örnek teşkil eden bu dörtlükte baba figürü, evladına hayat tecrübelerini aktaran rehber ve uyarıcı biri olarak öne çıkmaktadır. “Baba oğul benzer salkım üzüme” sözü, baba ile evlat arasındaki kuvvetli bağı vurgularken, aynı zamanda bu ilişkinin değer aktarımına dayalı yönünü de görünür kılmaktadır. “Var beterden daha beter evladım” ifadesi ise baba sözünün tecrübe, sabır ve gerçeklikle iç içe olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle dörtlük, baba figürünü bireyin kimlik oluşumunda etkili olan, ona dayanıklılık kazandıran ve hayat karşısındaki tutumunu şekillendiren bir rehber olarak temsil etmektedir.

*Bu da geçer su eylenmez olukta,
Her insana güneş doğar ufukta,
Tahsilini yarı yerde koyup da,
Sırtına semeri sarmayan oğul (Âşık Ali Kızıltuğ, s. 69).*

Baba burada oğluna nasihat veren, onu hayata hazırlayan biri olarak öne çıkmaktadır. Dörtlükte geçen “Bu da geçer su eylenmez olukta ve “Her insana güneş doğar ufukta” ifadeleri, hayatın zorluklarının geçici olduğunu ve her insan için yeni bir imkânın doğabileceğini vurgulayan teselli edici bir söylem dikkat çekmektedir. Buna karşılık âşık, evladına eğitimini yarım bırakanın sonuçlarının ağır olduğunu dile getirmektedir. Dörtlük, baba figürünü bireyin kimlik oluşumunda etkili olan, ona çalışma disiplini, hayata karşı dayanıklılık ve sorumluluk bilinci kazandıran bir rehber olarak görünür kılmaktadır.

*Yıkılmayadursun gönül kalası,
Hiç iyi olmaz eşin dostun yarısı,
Kimseye güvenme kahpe dünyası,
Her yerde de cesur olmayan oğul (Ali Kızıltuğ, s. 69).*

Bu dörtlükte âşık, eş dost bilinenin kişilerin verdiği yaranın insanı derinden etkileyebileceğini dile getirmektedir. “Hiç iyi olmaz eşin dostun yarısı” sözü, yakın

çevreden gelen kırgınlığın daha kalıcı ve sarsıcı olduğuna işaret etmektedir. “Kimseye güvenme kahpe dünyası” sözüyle hayatın aldaticılığına ve insan ilişkilerinin güvensizliğine dikkat çekmektedir. Baba figürü, evladını sadece dış dünyanın zorluklarına hazırlayan biri değil, yakınından da gelebilecek kırılmalara karşı da uyarıcı tecrübeli bir yol göstericidir. Dörtlükte, bireyin hayat karşısında temkinli ve tedbirli tutumunun oluşumunda baba sözünün önemine vurgu yapılmaktadır.

*Mezarım üstüne dikerler taşı,
Kimin gölgesinde saklarsın başı,
Baba oğul görmez kardaş kardaşı,
Gider geri dönmez yol yavaş yavaş* (Âşık Meslekî, s. 41).

Bu dörtlükte vefasızlık üzerine kurulu bir yakınma görmekteyiz. Âşık, ölüm karşısında insan ilişkilerinin geçiciliğini ve aile bağlarının zayıflayabildiğini dile getirmektedir. “Kimin gölgesinde saklarsın başı” sözü ile korunma ve sığınma imkânının yitirileceğini ifade etmiştir. “Baba oğul görmez kardaş kardaşı” dizesi ise ölümün yalnız bireysel bir son değil, aile bağlarını zayıflatan ve aile birliğini dağıtan bir kırılma olduğunu düşündürmektedir. Baba figürü, nasihat veren ya da yol gösterici rehber olmanın yanı sıra aileyi bir arada tutan, yokluğuyla derin bir eksiklik bırakan temel bir unsur olarak temsil edilmektedir.

*Sakin ha geride kalmasın gözün
Sen Yüzbaşıoğlu’sun ozandır özün
Bana emanettir sazınla sözün
Çalarım söylerim korurum babam* (Âşık Emanetî, s. 67)

Baba figürü sadece biyolojik yakınlığı ifade eden bir figür değildir. Soyun, sazın ve sazın devamlılığını emanet eden kurucu bir otorite olarak temsil edilmektedir. “Sen Yüzbaşıoğlu’sun ozandır özün” dizesi, evladın kimliğini aile ve gelenek bağları üzerinden tanımlamaktadır. Şarkışla’nın Saraç köyünden olan Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu’nun güçlü bir âşık olduğu; ailesinde eşi Yeter Ana, kızı Gülhanım Yıldırım, oğulları Nurettin Yıldırım (Kara Nurettin) ile Servet Yıldırım (Emanetî) ve gelini Hülya Yıldırım’ın (Şahinî) yer aldığı bilinmektedir (Kaya, 2013, s. 3). Bu bilgi, Yüzbaşıoğlu ailesinde âşıklığın kuşaktan kuşağa aktarılan bir gelenek olduğunu göstermektedir. “Bana emanettir sazınla sözün” ifadesi de babadan oğula aktarılan kültürel mirası açıkça işaret etmektedir. Son dizede yer alan “Çalarım söylerim korurum babam” sözü ise bu mirasın yalnız devralınmadığını, sahiplenilip sürdürüldüğünü göstermektedir. Bu yönüyle dörtlükte, baba; bireyin kimlik oluşumunda belirleyici olan, ona soy bilinci, gelenek şuuru ve sorumluluk duygusu kazandıran bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

*Ozan İsmail’im yandı yakıldı
Sanki yüreğime hançer sokuldu
Ağardı saçlarım belim бүкүлдү
Beni böyle koyup gitme ah yavrum* (Âşık İsmail Nar, s. 94)

Dörtlüğün ilk dizesinde mahlasını gördüğümüz âşık, evladının kaybını derinden yaşamaktadır. Ağıt niteliği taşıyan bu dörtlükte “Sanki yüreğime hançer sokuldu”, “Ağardı saçlarım belim бүкүлдү” ifadelerinde evladın yokluğu babanın hem ruh hem de fiziksel varlığında büyük bir yıkım meydana getirmiştir. Son dizedeki “Beni böyle koyup gitme ah yavrum” sözü ise baba ile evlat arasındaki bağı ortaya koymaktadır. Bu yönüyle dörtlük, baba figürünü aile içinde koruyucu bir unsur olmanın ötesinde, evladiyla kurduğu bağ üzerinden anlam kazanan ve bu bağın sarsılmasıyla kimliksel olarak da yaralanan bir figür olarak yansıtılmaktadır.

*İster vasiyet say ister nasihat
Kimsenin önünde eğilme oğul*

*İster kusur eyle ister kabahat
Kimsenin önünde eğilme oğul* (Âşık Abidin Çınar, s. 91)

Nasihat söyleyişinin açık biçimde öne çıktığı bu dörtlükte baba figürü, evlada onur, dik duruş ve özsaygı telkin eden biri olarak ele alınmaktadır. “İster vasiyet say ister nasihat” sözü, söylenenlerin sıradan bir öğüt değil, hayat tecrübesine dayanan güçlü bir yönlendirme olduğunu göstermektedir. “Kimsenin önünde eğilme oğul” dizesinin tekrar edilmesi ise bu öğüdün temel değerini özellikle vurgulamakta ve bireyin toplumsal hayatta karşılaşacağı güçlükler karşısında karakterini koruması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle dörtlük, baba-oğul ilişkisinde nasihatın yalnız sözlü bir aktarım olmadığını, aynı zamanda bireyin kimlik oluşumunda etkili olan ahlaki ve toplumsal bir duruş modeli sunduğunu göstermektedir.

*Uzaktasın amma kokun alırım
Iraktır aramız hasret kalırım
Haberin gelirse mutlu olurum
Gurbetin yoluna baş koyan oğul* (Beypınarlı Âşık Seçkinî, s. 86)

Gurbet ve özlem temaları etrafında şekillenen bu dörtlükte baba figürü için ayrılık, fiziksel bir uzaklığın ötesinde duygusal bir eksiklik ve hasret kaynağıdır. “Kokun alırım” ve “Haberin gelirse mutlu olurum” ifadeleri, baba ile evlat arasındaki bağın mesafeye rağmen sürdüğünü ve özlem duygusuyla daha da derinleştiğini göstermektedir. Bu yönüyle dörtlükte baba, evladının yokluğunu derinden hisseden ve bu ayrılığı sevgi ile hasret içinde yaşayan bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Türk halk kültürünün köklü alanlarından biri olan âşıklık geleneğini aile kavramı ekseninde ele alarak hem kültürel sürekliliği hem de bireysel kimliğin inşasını bütüncül bir bakışla ortaya koymaktadır. Türk toplumunda aile yapısının tarihsel derinliği, İslamiyet öncesi Türk kültüründen başlayarak Anadolu’da şekillenen toplumsal yaşama kadar geniş bir yelpazede incelenmiş; bu kültürel sürekliliğin âşık edebiyatının tematik ve yapısal gelişiminde belirleyici bir rol oynadığı gösterilmiştir. Çalışma boyunca gerek eski Türk kültürünün kozmolojik düzen anlayışı, ocak ve soy merkezli aile yapısı, ata kültü ve anne-baba figürlerinin mitolojik kökenleri; gerekse Anadolu Türklüğünde aile kurumunun yeniden biçimlenerek varlığını sürdürmesi ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Âşıklık geleneğinin beslendiği kültürel zemin hem tarihsel hem sosyolojik hem de edebî bağlamda açıklığa kavuşturulmuştur. Çalışmanın bir diğer önemli katkısı, âşık edebiyatında aile figürlerinin temsiline ilişkin yapının metin çözümlemeleriyle ortaya konmasıdır. Anne, baba, eş ve çocuk figürleri sadece bireysel ilişki düzeyinde değil; kültürel kodlar, toplumsal normlar açısından değerlendirilmiştir. Anne figürü, mitolojik kökenlerdeki Umay kültünden başlayarak Dede Korkut hikâyelerinde, oradan Sivaslı âşıkların şiirlerindeki şefkat, koruyuculuk, dua ve şifa temalarına uzanan geniş bir anlam alanı içinde yorumlanmıştır. Baba figürü ise Türk kültüründe akıl, otorite ve soy devamının simgesi olması bakımından hem destan geleneği hem de modern sosyolojik literatür ışığında yeniden ele alınmış, nasihat ve rehberlik temalarıyla âşık şiirindeki güçlü temsilini sürdürdüğü gösterilmiştir. Eş figürü, sevgilinin vefasızlığı, fedakârlık, emek ve üretkenlik bağlamında değerlendirilmiş; toplumsal cinsiyet rollerinin tarihsel dönüşümü içindeki yeri belirlenmiştir. Çocuk figürü ise anne ve baba figürleri çevresinde değerlendirilmiş hem aile birliğinin devamı hem de kültürel bellek aktarımının merkezi bir unsuru olarak ele alınmıştır. Çalışma boyunca yapılan metin analizleri, aile temasının âşık şiirinde yalnızca bireysel duyguların ifadesi olmadığını, aynı zamanda toplumsal değişimin, göçün, gurbetin, aile yapısındaki dönüşümlerin ve kimlik krizlerinin de şiirsel bir anlatıma kavuştuğunu göstermiştir. Aile

birliğinin dağılması, aidiyet duygusunun zayıflaması, bireyin köklerinden uzaklaşması gibi temalar özellikle Sivaslı âşıkların şiirlerinde belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Abanus, Y. (2022). *Beypınarlı Âşık Seçkinî: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Acar, İ. H. (2018). *Zaralı Halil Söyler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Akpınar, B. (2022). *Âşık Şahinî: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Alacahan, H. (2022). *Âşık Duran Tamer: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi.
- Artun, E. (2008). Âşık edebiyatı metinlerinin tahlili üzerine düşünceler. *Gaziantep Araştırmaları Sempozyumu (Sözlü Kültür, Dil ve Edebiyat)*, 10-12 Nisan 2008, Gaziantep.
https://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/erman_artun_asik_edebiyati_metin_tahlil_dusunceler.pdf. [Erişim Tarihi: 10.01.2026].
- Aslan, N. (2019). Türklerde aile anlayışı ve çocuk. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 121(239), 457-466.
- Avşar, M. (2024). Toplumsal değişim ve yozlaşmanın 1970 sonrası âşıklık geleneğine yansımaları ve bu kapsamda yazılan gençlik öğütlemeleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 243-267.
- Bars, M. E. (2014). Türk kültüründe anne ve Âşık Garip hikâyesinde görünüşü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 82-94.
- Bayraktar Karahan, F. (2023). Kimlik oluşumunda ailenin rolü. *Kaide Dergisi*, 1(1), 14-33.
- Balcı, S. (2023). Âşık Veysel'in şiirlerinde sembolik söylem olarak gül ve bülbül. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 638-649.
- Bütünler, Ş. (2025). Azerbaycan halk hikâyelerinde âşık olma motifi ile ilgili mitolojik unsurlar. *Folklor Akademik Dergisi*, 8(3), 707-717.
- Çakır, M. S. (2022). *Âşık Mihmanî: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Çetindağ, Y. (2011). *Ayna kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Çetinkaya, B. (2020). Çocuk koruma ve bakımı: Annelerin tutumları üzerine bir araştırma. *Anadolu Akademisi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 23-46.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). Elektronik kültür ortamında âşık tarzı şiir geleneği bağlamında Çukurova âşıkları üzerine tespitler. III. *Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri içinde* (s. 246-253). Adana: Adana Valiliği Yayını.
- Çobanoğlu, S. (2022). Halkbilimsel metaetik kuram ile “kendini övmek ve kibirli olmak” olumsuz etik değerlerin halkbilimsel temellendirmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(30), 168-192.
- Demirci, H., & Şahin, G. (2023). Uluslararası güvenlik literatüründe eleştirel bir yaklaşım: Ontolojik güvenlik teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 19(44), 1-33.
- Demirkaya, B. (2022). Âşık şiirinde kuş motifleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 888-889.
- Eke, N. P. (2023). Orta sınıf bir ideoloji olarak annelik. *Sosyoloji Dergisi*, 45, 93-126.
- Erbaş, Z. A. (2022). *Âşık Emanetî: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Ergin, M. (2009). *Dede Korkut kitabı I: Giriş-metin-tıpkıbasım* (7. bs.). Ankara: TDK Yay.

- Geertz, C. (2010). *Kültürlerin yorumlanması*. H. Gür (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yay.
- Gezer, S. (2023). Türk kültüründe atalar kültü ve ölümler kültü kavramı. *Turkish Academic Studies (TURAS)*, 4(1), 75-89.
- Gömeç, S. (1990). Umay meselesi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 5(1), 277-282.
- Gök, S. (2023). Klasik Türk şiirinde bir benzetme unsuru olarak “beşik” ve “beşik çocuğu” kavramları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(3), 2633-2657.
- Günay, U. (1993). Âşık Veysel ve âşık tarzı şiir geleneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 21-42.
- Güneri, S. İ. (2024). Feridüddin Attâr’ın Mantıku’t Tayr’ında kuş sembolleri ve yedi vadi metaforunun tasavvufi bağlamda analizi. *Burdur İlahiyat Dergisi*, 9, 33-55.
- Gürses, İ., & Kılavuz, Â. M. (2011). Erikson’un psiko-sosyal gelişim dönemleri teorisi açısından kuşaklararası din eğitimi ve iletişiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166.
- Güzeldağ, B. (2022). *Âşık Eserî: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Güneş, İ. (2021). Kültürel dönüşüm ve çeviri olgusu. *Journal of Human Sciences*, 18(4), 578-591.
- Halbwachs, M. (2017). *Kolektif hafıza*. B. Barış (Çev.). İstanbul: Heretik Yayınları.
- Haykır, Y. & Haykır, H. (2017). Tarihsel süreç içerisinde Türk aile yapısına bir bakış. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 117(230), 87-106.
- İnan, A. (1976). *Makaleler ve incelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk millî kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (1991). *Türkiye’de aile kültürü. Çağdaş kültürümüz: Olgular-sorunlar*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kalender, E. (2022). Ataerkil düzenin kadın yaşamı üzerine etkisi: Âşık Garip hikâyesi. *Turkish Studies – Language*, 17(4), 1277-1297.
- Kaplan, M. (2019). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karasu Yanalak, N. (2018). *Ali Kızıltuğ*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Kaya, B. (2022). *Âşık Abidin Çınar: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Kaya, D. (2015). *Âşık Nihani’nin âşıklık geleneği içindeki yeri* [Panel metni, 24 Temmuz 2015]. https://dogankaya.com/fotograf/asik_nihaninin_asiklik_gelenegi_icindeki_yeri_dogan_kaya.pdf [Erişim Tarihi: 16.01.2026].
- Kaya, D. (2013). Sunuş. https://dogankaya.com/fotograf/unut_gitsin.pdf [Erişim Tarihi: 18.03.2026].
- Kaya, D. (2018). *Âşık Ruhsatî*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Kaya, D. (2022a). *Âşık Karaoğlan: Hayatı ve şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Kaya, D. (2022b). *Âşık Mustafa Altınay: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Bel. Yay.
- Kaya, D. (2022c). *Âşık Minhacî: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Kayabaşı, O. A. (2022). Türk mitolojisinin kutsal dişi: Umay. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 7(38), 109-116.
- Kılıç, M. Ç. (2024). Babalar ve oğullarının değerlendirmeleriyle toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir araştırma. *International Social Sciences Studies Journal*, 10(10), 1749-1753.

- Kılıç, N., & Kayılı, G. (2024). Babalık algısı ve babalık rolüyle ilgili Türkiye’de yapılan çalışmaların incelenmesi. T. Çavuşoğlu & A. Gökhan (Ed.), *Sağlık Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar V* içinde (s. 1-21). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Korkmaz, H. (2022). Modern dönemde geleneksel kültür kodlarının/ataerkil yapının aile hayatına yansması. *Antakiyat/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 54-71.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel bir kültür teorisi*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Mandaloğlu, M. (2022). Eski Türklerde aile ve evlilik anlayışı. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 481-498.
- Masattaş, A. (2023). Yaşar Reyhanî ve âşık tarzı eserleri: Bazı tespitler. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 550-563.
- Özdemir, A. (2018). *Sefil Selimî*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Özdemir, C. (2011). Âşıkların dilinden âşıklık geleneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(17), 130-146.
- Öz Güneri, S. (2022). *Âşık Yüzbaşıoğlu Mihmanî: Hayatı ve şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Öz, N. (2019). Modern-seküler süreçte ailenin çözülmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(11), 795-835.
- Özen, K. (2018). *Âşık Veysel: Hayatı ve şiirleri*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Pürlü, K. (2018). *Hayatı ve şiirleriyle halk şairi Hitabî*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Sadıç, A. (2008). *Masallarda kadın (Güney Doğu Anadolu ve Doğu Akdeniz masalları örnekleri)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Sayar, S. (2022). *Âşık İsmail Nar: Hayatı, şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yay.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Zirve Ofset.
- Topçu, N. (2018). *Âşık İsmetî*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Tuğrul, B. (2002). Erken çocukluk döneminde öğrenmeyi ve öğretimi kolaylaştıran özellikler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 142-147.
- Ülken, H. Z. (1948). *Millet ve tarih şuuru*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yasak, İ. (2018). *Âşık Meslekî: Hayatı ve şiirleri*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Yasak, İ. (2022). *Âşık Berdarî: Hayatı ve şiirlerinden seçmeler*. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Yılmaz, M. A. (2011). Sembolik ve gerçek anlamlarıyla türkü metinlerine yansıyan hayvanlar. *Folklor/Edebiyat*, 17(66), 229-250.
- Yılmaz, K. (2010). Dede Korkut destanı’nda dua. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 144-157.
- Yücel, H. (2022). Türkülerde gurbet teması. *Academic Knowledge*, 5(2), 271-281.